

Vijf en twee

ISBN 978-90 5263 4548

NUR: 712

Illustraties: © Philippus Philippus OFM Cap.

© 2017 theologische uitgeverij Narratio,

Postbus 1006, 4200 CA Gorinchem

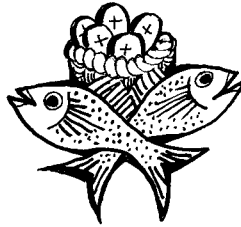
tel. 0183 62 81 88 e-mail: info@narratio.nl

Actuele informatie is te vinden op www.narratio.nl.

Onze uitgaven zijn ook te koop via de boekhandel en
www.kerkboek.nl (ook in België).

Niets uit deze uitgave mag verveelvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm, digitale bestandskopie, luisterboek, Digi-boek, Internet-PDF of op welke andere wijze dan ook, behoudens voor eigen gebruik, zonder de voorafgaande toestemming van de uitgever c.q. de auteur. Citaten tot maximaal vier regels zijn toegestaan, grotere citaten vallen onder het overnamerecht waarvoor toestemming is vereist, tenzij gedaan in het kader van een recensie.

Map de Koning-Valk

VIJF EN TWEE

Het veelbewogen leven
van zuster Jeannette van Paassen

*opgedragen aan prof. dr. J.C.M. van der Meulen
die haar vroeg dit boek te schrijven,
aan dr. H.S.M. Raat, de pionier,
en de medische collega's
die in hun spoor belangeloos
in Noord-Sumatra werken!*

Laat me geloof brengen, waar getwijfeld wordt.
Laat me hoop brengen, waar gewanhoopt wordt.
Laat me licht brengen, waar het duister daalt.
Laat me vreugde brengen, waar droefheid is.

Franciscus van Assisi (ca. 1182 - 3 oktober 1226)

Over religieus leven:

“Soberheid, armoede, intensief gebedsleven, diep verlangen naar een religieuze dimensie... zijn daarvan een paar bewoordingen. Het religieuze leven moet je dan niet op de eerste plaats zien als: Wat kan ik voor goed werk doen? Het diepste motief moet een persoonlijke relatie met Christus zijn.”

Zuster Francisca Paauw (5 mei 1910 - 24 juli 2005)

Inhoud

Voorwoord	7
DEEL I 1936 - HEDEN	9
<i>Jeugd - roeping - aanloop naar het werk in de tropen - werk in de tropen.</i>	
Hoofdstuk 1 Leven en dood	10
Hoofdstuk 2 De dvd	15
Hoofdstuk 3 Tuut tuut tuut	22
Hoofdstuk 4 Operaties	26
Hoofdstuk 5 Wie is zuster Jeannette	33
Hoofdstuk 6 Wilt u een been	36
Hoofdstuk 7 De wonderbare spijziging	45
Hoofdstuk 8 Het oog	51
Hoofdstuk 9 De hemel in brand	55
Hoofdstuk 10 Hoe kwam zuster Jeannette in Indonesië	59
Hoofdstuk 11 En gebrekkigen gezond werden	65
Hoofdstuk 12 Klooster Alverna	71
Hoofdstuk 13 Intreden	78
Hoofdstuk 14 Elf diploma's	81
DEEL II 1969 - HEDEN	87
<i>Aan het werk in Noord- Sumatra</i>	
Hoofdstuk 15 De zeereis	88
Hoofdstuk 16 De vroedvrouw	92
Hoofdstuk 17 Pakkat	99
Hoofdstuk 18 Zelf dokteren	105
Hoofdstuk 19 Spreekuur in Parlilitan	110
Hoofdstuk 20 Ora et Labora	115
Hoofdstuk 21 De spraakcomputer	120
Hoofdstuk 22 De professor	125
Hoofdstuk 23 Teken van leven	130
Hoofdstuk 24 Professor, hoogleraar, wonderdokter	137
Hoofdstuk 25 Koesteren	142

Hoofdstuk 26 De jeep	146
Hoofdstuk 27 Volgende ontmoeting	152
Hoofdstuk 28 De vroedvrouw wordt moeder	154

DEEL III 17 NOVEMBER 1981 TOT 18 NOVEMBER 2016 161
Pusat Rehabilitasi Harapan Jaya - ontstaan - afscheid

Hoofdstuk 29 Hoop	162
Hoofdstuk 30 Ontstaan	168
Hoofdstuk 31 De eerste patiënt	179
Hoofdstuk 32 Van gebeurtenis naar gebeurtenis	185
Hoofdstuk 33 De dertigste verjaardag	194
Hoofdstuk 34 Wij gaan	198
Hoofdstuk 35 Kippenvelmomenten	208
Hoofdstuk 36 Het kriecken van de dag	217
Hoofdstuk 37 Feest	227
Hoofdstuk 38 Panti Pius	237
Hoofdstuk 39 Veldwerk	242
Hoofdstuk 40 Als de dag van gister	250
Hoofdstuk 41 Afscheid	260
Hoofdstuk 42 Karakter	269

Epiloog: Wonderen	277
Bronnen	283
Naschrift: Bloed	284
Dankwoord	285

bijlagen:

- Bataks vokslid	287
- dagboek in de rimboe door Zr. Jeannette	288
- Indonesische woorden	291

Voorwoord

De schaapskooi staat in de blakende zon. Daar zijn de bankjes, waar de zusters van Klooster Alverna in Aerdenhout tijdens hun wandeltocht door de kloostertuin rusten. Ze zijn nu leeg. Het is de plek, waar ze wel en wee uitwisselen en terugkijken op dienstbaar leven.

Ik zit op hun plek en overdenk het laatste half uur.

Het is stil. Ze bidden het morgengebed in de kapel; daarna drinken ze koffie in het Atrium. Zojuist was ik in het klooster om een aantal van mijn boekjes “Kloostergeluk” af te geven. Zuster Jeannette had er één gevraagd. Na twee en half jaar tegenover haar gewoond te hebben, maak ik kennis met haar. Vanmorgen vroeg was het buiten bij haar appartement ook kloostergeluk. Met wapperende habijten gingen vier zusters uit de tropen op de foto. Ze hadden lol voor tien tussen de paarse lavendelplanten en roze roosjes. Zuster Jeannette heeft ook in de tropen gewerkt en wil haar ervaringen te boek stellen. Ik weet daar niks van, wanneer ik mijn boek aan haar overhandig.

“Heeft u meer inspiratie?” vraagt ze.

Aarzelend zeg ik dat dit mijn tweede boek is.

Spontaan vraagt ze hulp: “Dit spreekt me aan, ’k heb al even in een geleend “Kloostergeluk” gelezen, zó wil ik het, de titel “VIJF en TWEE” weet ik al!” Kort vertelt ze, dat het te maken heeft met 5000 invalide patiënten die ze hielp en 2000 bevallingen die ze als vroedvrouw deed.

Het doet mij direct denken aan vijf broden en twee vissen. Jezus vermenigvuldigde de vijf en twee. Voor iedereen genoeg, er bleef veel over. Wat een mysterie...

Ook mysterieus is, hoe ik ontdek dat mijn boek “Kloostergeluk” langzamerhand een eigen leven gaat leiden en me in een bepaalde richting meevoert. Zal ik ja zeggen op haar vraag? Ben ik de juiste persoon? Zo ja... zal het me lukken me zodanig in haar leven te verdiepen dat ik een goede tolk kan zijn voor haar levensverhaal en de boodschap die ze wil uitdragen?

16 juli 2015.

DEEL I

1936 – HEDEN

*

JEUGD

*

ROEPING

*

AANLOOP NAAR
HET WERK IN DE TROPEN

*

WERKEN IN DE TROPEN

Hoofdstuk 1

Leven en dood

“Ik kom voor zuster Jeannette!” zeg ik. De receptioniste belt, ze is thuis en vindt het gezellig dat ik kom.

“Wil je iets drinken?” vraagt ze.

“Nou,” zeg ik onwennig, terwijl ik mijn jas op de stoel naast me gooi, “dat doe ik straks thuis bij mijn man.”

“Niks daarvan. In Indonesië krijgt iedereen die op bezoek komt drinken en het is een eer voor de gastvrouw als de gast drinkt!”

Ik drink en luister naar de eerste woorden over haar leven in Indonesië en klooster Alverna. De laatste weken is een aantal hoogbejaarde medezusters overleden. Ze heeft gewaakt en was een paar keer de laatste die wegging voor de dood intrad. De bijzondere momenten bij het einde van een leven raken haar.

*‘waken is tijd nemen
om er te zijn,
zonder woorden soms,
enkel een lief gebaar;
tijd om tot vrede te komen,
tijd om te wachten,
totdat aanbreekt:
de Ochtend zonder avond.’*

(Marinus van den Berg)

Maar het begin raakt haar net zo. In Indonesië stond ze als vroedvrouw aan de wieg van 2000 levens. Vooral de openheid rond sterven en geboorte roert haar binnenste.

Mijn glaasje water verwijst naar leven en dood. Niemand kan zonder water bestaan, het is levensreddend. Aanhoudende droogte in Indonesië is geen onbekend fenomeen. De rijstooft wordt bedreigd met hongersnood als gevolg. Te veel water is levensbedreigend. De alles verzwelgende tsunami op tweede kerstdag 2004, waardoor

alleen al in Indonesië 230.000 mensen omkwamen, was een onvoorstelbare ramp.

Ik laaf me aan koele slokken en kijk naar de hand die het me aanreikte. Voor me zit een vroedvrouw. Ineens zie ik het! Ik denk terug aan de vroedvrouwen die mij verlostten. Een beeld van mijn 7-jarige dochter, die een gesprekje met haar pasgeboren broertje voert, komt bovendrijven.

“Nu ben je hier in je warme wiegje en eerst zat je in het ruisende water.”

Ter voorbereiding op de geboorte mocht ze mee naar de verloskundige, die haar door een grote toeter naar het hartje liet luisteren en ze hoorde het ruisende water, waar het kindje in zwom. Vol begrip voor de weg die haar broertje vanuit het water naar het droge had afgelegd, aaide ze over zijn pasgeboren pluizige bolletje.

Mijn docent filosofie vertelde me ooit het verhaal van Socrates, een filosoof die ruim 400 jaar voor Christus leefde, zoon van een vroedvrouw.

Als kind zag hij haar met verlostangen naar hoogzwangere vrouwen gaan. Dit idee ontwikkelde hij in de filosofie, de Maieutiek; leren is een proces van kennis die diep van binnen al aanwezig is, aan het licht brengen. De leermeester stelt vragen waar zijn leerling aan toe is, die daarna verder zoekt en van de ervaring leert. Als dat proces voltooid is, stelt de leermeester de volgende vraag. Stapje voor stapje wordt er geleerd, komt er licht op kennis en zelfkennis. Heel voorzichtig, zoals een vroedvrouw haar werk doet, na elke zucht en wee meer ontsluiting tot het geheim aan het licht komt en de baby geboren is.

Misschien is dit een mooi beeld, dat bij zuster Jeannette past. Zij is als vroedvrouw gewend dat dingen langzaam aan het licht komen. Ook bij haar grote project Harapan Jaya, waar 5000 patiënten geholpen zijn – kinderen en volwassenen kregen weer mogelijkheden om een menswaardig bestaan op te bouwen – gaat het haar om kleine stapjes voorwaarts. De begeleiding van de kinderen en jongvolwassenen duurt jaren. Ze laat ze niet los voor ze zelfstandig zijn, een beroep hebben geleerd, met hun fysieke mogelijkheden om kunnen gaan en hun eigen brood kunnen verdienen. Zuster Jeannette wil haar

ervaringen met anderen delen, zodat haar verhaal behouden blijft, door anderen verder gedragen en vruchtbaar wordt, voorbeeld is tot dienstbaar leven. Ik mag haar helpen. Haar verlossen van haar verhaal en het opschrijven.

Als moeder, bevallen van vier kinderen, nu in de rol van ‘vroedvrouw’.

Ze vertelt. “Binnenkort ga ik 6 weken naar Indonesië, er komt een ploeg Nederlandse artsen en anesthesisten opereren. Ik ga ze ondersteunen en ben al bezig de verbandmiddelen te verzamelen, zodat die straks het vliegtuig in kunnen, maar eerst moet ik zelf geopereerd worden.”

Ogenschijnlijk nuchter vertelt ze dat ze huidkanker heeft en in 2013 een nieuwe neus kreeg. “Mooi hè?” zegt ze laconiek. Nu moet haar ooglid, dat uitgezakt is, behandeld worden. Door haar tropenwerk en tropenjaren – alsof huidkanker niet genoeg is – heeft ze een nare aandoening opgelopen, die letterlijk zenuwslopend is. Ze staat moeilijk op uit haar stoel. Door medicijnen tegen dysenterie zijn haar zenuwen aangetast.

“Gelukkig is malaria mijn deur voorbij gegaan,” zegt ze.

“Ik ben veel gestoken, maar niet door malariamuggen.”

Harapan Jaya is een centrum waar gehandicapte kinderen en volwassenen plastische operaties ondergaan; lipspletten, open gehemelte, geboortefwijkingen en vergroeiingen als gevolg van polio.

Voor zover ik uit haar verhaal begrijp, kwam er een moslimvrouw op haar pad, zo streng als haar eigen moeder-overste, die haar opdroeg dit centrum te stichten. “Maar ik ken mijn talen niet goed, ik ben niet geschikt, ik ben vroedvrouw, dat is wat ik kan!” riep ze. “Niks mee te maken,” was het antwoord, “vroedvrouwen zijn er inmiddels genoeg, ik weet dat jij dit aankunt!” Met steun van de bisschop (haar eigen moeder-overste stond er niet achter) begon ze toch. Ze kreeg een stuk land toegewezen. Ze laat me een foto zien van een bruine woestijn in de tropen: er rijdt een motorfiets op een zanderige stoffige hobbelige weg. “Dat is de pastoor die me voorging,” zegt ze. De foto is aan de hoeken en randen versleten, komt van verre, het verhaal voor mij nog meer, een onbekende wereld dient zich aan. In mijn wereld zou je bij zo’n foto denken: waarom rijdt de man in deze zandwoestijn niet op een crossmotor, met veel vering en hoog stuur, dit is toch geen doen

met een gewone motor op zo'n moeilijke baan? Zij zegt alsof het heel gewoon is: "Zo kwam ik in 1981 aan!"

Inmiddels is het 30 jarig bestaan gevierd. Los van al het lekkere eten en het dansen kreeg ze na al die jaren eindelijk bevestiging van haar werk en talenten van de moeder-overste, die haar ooit voor gek had verklaard dit project onder deze voorwaarden te starten. Daar bedoelde ze ook de verschillen in godsdienstige achtergrond van moslims en christenen mee.

Ook wat betreft aantal: de moslims zijn in de overgrote meerderheid, misschien is dát juist de reden dat vanuit de moslingemeenschap de vraag om dit revalidatiecentrum zich aandiende.

Zuster Jeannette noemt zich als religieuze, als Franciscanes niet zozeer rooms-katholiek, maar christen. Uiteindelijk is er maar één God en dat geldt ook voor moslims. Zij wil er voor iedereen zijn, ongeacht ras, stand, godsdienst. Dat moslims voor dit project rooms-katholieken kozen is, omdat ze er om bekend staan met volharding hun werk te doen, niet voor verantwoordelijkheden weglopen. Ze zagen in haar dat ze deze job aankon, en dat klopt. Ze is een sterke vrouw die trots vertelt dat haar moeder 96 werd en in haar slaap overleed. "Dat is het mooiste einde dat een mens kan wensen, na een lang geleefd leven in vrede inslapen," voegt ze daar aan toe.

We zitten in haar gezellige kamer in klooster Alverna in Aerdenhout, haar basis, kijken op de kloostertuin met zicht op een heiligenbeeld. Op een tafeltje naast haar stoel staan fotolijstjes van dierbare vriendinnen en vrienden die haar dagelijks vergezellen, in hoofd, hart én zichtbaar op tafel. Een aantal is haar ontvallen. Als ze me een paar foto's in handen geeft om beter te bekijken, klinkt verdriet in haar stem door.

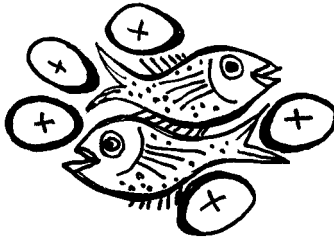
Ik kan zien en voelen hoe dierbaar ze voor haar zijn geweest.

Buiten glinstert alles vanwege de regen.

Haar bureaustaat staat open. Ze zat al achter haar computer. Overal zie ik verwijzingen naar haar tijd in Indonesië; foto's en boekjes waarin ik een foto van professor Van der Meulen zie. Ze hebben veel samengewerkt, hij is al jaren met emeritaat, maar ze ontmoeten elkaar regelmatig. Inmiddels 5 jaar geleden zei hij: "Jeannette, nu het nog goed in je geheugen zit, schrijf het allemaal op!" Ze sputterde tegen, maar hij drong aan: "Belof je het?" En toen was het 'ja'.

In het fotoboekje laat ze me de ernstigste lipspletten vóór en na de operatie zien. Dan een foto van een jongen van een jaar of twaalf met een misvormd gezicht, die na een paar operaties weer een lach op zijn gezicht kan toveren. Wat een wonder! Het duizelt me. Ik ben in een onbekende wereld gestapt, en mijn hoofd moet hard werken om zuster Jeannette bij te houden en ik denk: wat is dit een enthousiaste, begeesterde vrouw! En wat heeft ze veel werk verzet in dat verre werelddeel.

Later... buiten... loop ik met een hoofd vol indrukken en gedachten in de wind op het laantje van Alverna. Ik zie een omgevallen boom, roodgekleurde stukken bij de weggevaagde stukken bast. Een ongewone zomerstorm heeft huisgehouden, de kleur van bloed verkleurt het zomerse groene laantje. Een paar bomen vechten nog voor hun plaatsje, andere zijn gesneuveld. Vanmorgen in haar kamer in klooster Alverna ging het over leven en dood. Dood en leven! Leve het leven.

Hoofdstuk 2

De dvd

Het valt niet mee om de dvd die ze gaf te bekijken, want die is beschadigd. Na een aantal pogingen op verschillende apparaten krijg ik beeld en val pardoes in een verre wereld. De gordel van smaragd, rijstvelden, een stromende rivier, groen, palmbomen, vissers. Paradijs op aarde. We zijn op Noord-Sumatra. Ik denk aan het rijtje dat we vroeger op de lagere school leerden: Java, Sumatra, Borneo, Celebes, Lombok, Timor, Flores, Soemba, Soembawa... verder kom ik niet maar ik ben verbaasd, hoeveel namen er nog in mijn brein zitten. Aan de andere kant, tegenwoordig krijgen we zoveel informatie over het brein. Ineens zijn er doorbraken op het gebied van de wetenschap en is dit voor Dr. Swaab of Margriet Sitskoorn, hersenonderzoekers, een eitje. In deze tijd is er zelfs sprake van een stroomversnelling, want in korte tijd komt er steeds meer kennis over het brein. Populaire programma's op tv met Erik Scherder, die als een televisiedominee uitleg geeft, scoren hoge kijkcijfers. Het brein is in! Ook herinner ik me het zendingsbusje, dat wekelijks langs kwam, schoolbank na schoolbank, om de stuivertjes te verzamelen. Er stond een Indonesisch figuurtje op in een *sarong* en een doek om het kleine bruine hoofd gewikkeld dat als dank knikte, als mijn vingertjes de stuiver in de gleuf schoven. Intrigerend, mijn hart klopte sneller als het zendingsbusje bij mijn bank arriveerde, dat groene gras waarop het poppetje stond was groener dan groen. Mijn eerste kennismaking met een ver land waar alles anders is, een bruin hoofdje, nog nooit gezien, vreemd. De kindertjes in mijn klas hadden bleke gezichtjes, 's zomers wat gebruind door de zon, of de roodharigen kregen sproetjes op hun neusjes. Zending, bij de rooms-katholieken heet het missie, wat is dat eigenlijk precies?

De dvd moet mij duidelijkheid gaan verschaffen. De beelden komen uit Noord-Sumatra dat volgens de stem die commentaar geeft 4 x zo groot als Nederland is. Deze paradijselijke wereld wordt de toerist altijd schitterend voorgeschoteld, maar er is een andere werkelijkheid achter deze werkelijkheid. 't Is net als de beschadigde dvd, er lopen

veel beschadigde mensen rond. Een jonge zuster Jeannette vertelt, terwijl ze met haar jeep door het landschap rijdt: “In Noord-Sumatra worden kinderen niet zoals in Nederland ingeënt tegen polio, worden ziek en raken misvormd en gehandicapt.” Het landschap blijkt ook niet zo paradijselijk, want de wegen zijn smal. Soms houdt de weg op en zoekt de auto zelf zijn weg. Hier en daar is er een brug. Maar het kan zo maar gebeuren dat de brug verdwenen is. Ze arriveert in een dorp, stapt uit. Dit is het gebied waar de Bataks wonen. De huizen zijn beauty’s, van die puntdaken die overhellen. Deze typische huizen van het Batakvolk dat op het eiland Samosir in het midden van het Tobameer op Sumatra leeft, hebben eronder een ruimte waar meestal de buffel is gestald. Voor de toerist erg mooi, maar zuster Jeannette vindt er weinig moois aan, want als je beter kijkt zie je dat mensen hier onder mensonterende omstandigheden leven, veel mensen bij elkaar, zonder riolering, en dan die dieren erbij, dat zet je aan het denken.

In de paradijselijke wereld die ik zie zijn mensen bij de rivier bezig. De stoffen van hun kleding zijn prachtig, mooie gekleurde dessins, maar ook geruit, mensen in korte witte broekjes zijn bezig handdoeken schoon te boenen in de rivier. Voor wie bloot loopt, bestaat net als in het eerste paradijs geen schaamte. In de velden zijn mannen aan het vissen. De harde werkelijkheid die ik niet zie is dat aan polio en andere ziektes iedere minuut tien kinderen sterven. In dezelfde minuut worden tien kinderen blijvend gehandicapt. Ik zie een ander beeld van een soort transitbus, is dat openbaar vervoer? Zo ja, dan is dat heel anders dan hier, waar alles volgens dienstregeling en verkeersregels gaat. Hier busbanen, stoplichten, daar een busje rijdend door de modder waar mensen aan hangen of af springen.

Modder doet denken aan de regen die ik hoor en zie. Ik zit op een regenachtige middag dit te beschrijven, de deur open, met zicht op mijn overbuurvrouwen, de Franciscanessen in klooster Alverna. Het is broeierig warm, een eentonige Hollandse regen valt. In mijn fantasie lijkt het op de tropenregen en beleef ik de sfeer uit het toneelstuk over het boek der kleine zielen, over een Haagse familie rond 1900 die teerde op de roem van de overleden grootvader, die gouverneur-generaal was van Nederlands-Indië. Daar werd ook zo’n Indisch sfeertje neergezet, maar mijn fantasie zal ongetwijfeld ver bezijden de waarheid zijn.

De werkelijkheid is dat ik twee Range Rovers zie aankomen, in één daarvan zit een gesluierte vrouw, het haar achterovergekamd, waarschijnlijk om de sluiert makkelijker te kunnen dragen. Ze draagt blauwe kleding met lange mouwen. Ik herken ogenblikkelijk zuster Jeannette. Met twee handen aan het stuur van de four-wheel drive hobbelt ze stoer door het landschap. Eén van de taken die ze zich heeft gesteld is kinderen die als gevolg van polio verlamd zijn te helpen, maar ook preventief bezig te zijn: “voorkomen is beter dan genezen!” Behalve het stuur dat ze nu in handen heeft, zijn er maar weinig middelen voorhanden. Toch gaat ze met onvoorstelbare inzet het verdriet te lijf, waarvan wij zeggen: “Dat was niet nodig geweest.”

Hoe? Ze gaat op trektocht, zoekt haar oude patiënten op, gaat de dorpen langs. Ze parkeert de auto en roept een paar jongens van een jaar of 8, 10, 12. Een jongen gekleed in een bruine blouse, korte broek met een rode emmer in de hand, die gebrekkig loopt, komt het pad naar boven opklimmen. Zijn moeder, gekleed in knalrode broekrok met een grijze trui, komt erbij. Zuster Jeannette lijkt in dit decor van kleuren op een hemelsblauwe engel met grote aantrekkingskracht. Ze steekt haar hand uit en die wordt dankbaar vastgepakt door moeder en zoon. Hij wordt op een stenen muurtje gelegd. Er kijken een paar mensen toe, misschien zijn dat familieleden. Ik denk dat zijn opa ertussen staat, die kijkt met zo’n speciale blik. Het is een ongewoon tafereeltje. Niet iedere dag komt er zo’n grote auto langs met een engel achter het stuur. Ze onderzoekt zijn benen, buigen, strekken, trekken, zijwaarts links, zijwaarts rechts. “Hij zit helemaal vast in het heupgewricht,” zegt ze. Na een poosje gaat ze weer verder, bereikt een ander dorp. Nu zie ik de leefomstandigheden beter, ik zie een jongen bij een ijzeren ton in een achterafsteegje en het dringt tot me door, dat ze géén water hebben en géén riolering, mensen en dieren bij elkaar. Opnieuw schudt ze handen en onderzoekt weer een jongen en bevraagt hem met korte woorden. Ik versta er geen snars van, weet alleen dat je lekker voelen *senang* is, en ken de woorden *nasi*, *bami*, *pisang*, *ketjap* en *babi panggang*, maar dit kan ik in de verste verte niet volgen. Zuster Jeannette en de jongen verstaan elkaar prima, hij geeft de juiste antwoorden en zij weet genoeg. Daar komt een vrouw met een kind op haar rug en een vracht op haar hoofd het beeld binnenlopen. Werk aan de winkel!

Ik zie zuster Jeannette op de grond zitten tussen kinderen en volwassenen, een *mandar* of *sarong*, blauwe blouse en sandalen aan de voeten, zo ziet het er uit, maar het kan ook zijn dat ze voor het gemak de *sarong* even over haar zusterjurk heeft aangetrokken. Vaak stelt ze de vraag: “Heeft u wel eens gehoord van inenting tegen polio?” Ze vraagt door, de kamer is vol, dan in het Nederlands: “Het is nog nooit gebeurd, ze hebben er hier nog nooit van gehoord!” Op een gevlochten rietmat onderzoekt ze een kleuter en praat ondertussen met de moeder. Ze test zijn reflexen, kietelt onder de voetjes met een soort ballpoint die ze snel uit haar borstzakje tevoorschijn tovert. Het kindje krijgt een aai over zijn wangetje. De grootmoeder kijkt toe, een warrige bos gekruld grijs haar omkranst haar doorleefde gezicht. En passant wiegt ze een baby in een geruite stoffen *sarong*.

Ik weet nog goed, dat mijn inmiddels 8-jarige kleinzoon in een klein hip hangmatje werd neergelegd en gewiegd werd door mijn zoon, die er heel trots bij keek. Ik vond het griezelig en was bang dat het kleinnood er uit zou rollen, maar liet niks merken aan deze jonge, enthousiaste vader. Hier is het gesneden koek voor de mensen, vaste wiegjes met gordijntjes eromheen kennen ze niet.

Dan zoemt de camera in op een jongen van een jaar of acht die aan komt kruipen, gaten in zijn kleren. Hij moet beugels aantrekken. 't Is een secuur werkje. Zooltje onder de voet, veel riempjes om zijn benen bevestigen. Het vastmaken vereist wel wat souplesse. Met een trotse uitdrukking op zijn gezicht trekt hij zijn broekspijp netjes over zijn dijbeen. Alles zit goed! Zuster Jeannette is hier op inspectiebezoek. Maanden geleden heeft ze krukken uitgedeeld, maar kinderen groeien en krukken worden te klein, ook dat ontdekt ze tijdens haar trektocht. De camera zoemt in op een andere jongen. Naast hem staat zuster Jeannette in het wit met een zwarte sluier op haar hoofd. Ze ziet er nu uit als een gezagdraagster, een beetje streng wel. Ik vind het wel intrigerend, waarom ze de ene keer wit draagt en de andere keer blauw, dat ga ik vragen als ik haar weer ontmoet. “Hoe oud is-ie?” vraagt een stem. “Hij is 10 en zit al in de vierde klas.”

“Hij is toch patiënt van u? U heeft hem hier toch gevonden in dit gedeelte van deze stad?”

“Ja”, zegt ze, “ongeveer 6 jaar geleden, maar toen konden we nog niet veel voor hem doen, omdat we nog geen revalidatiecentrum hadden.

Maar ongeveer 4 jaar geleden is hij opgenomen in het huurhuis, dat we toen hadden en hebben we beugels en stokken voor hem laten maken, sindsdien gaat hij naar school en hij zit nu al in de vierde.”

Het eerste huurhuis.

Terwijl de camera zwarte letters op een wit bord filmt: “PUSAT REHABILITASI HARAPAN JAYA” hoor ik een stem zeggen alsof er een hoogtepunt in een tv-quiz wordt aangekondigd, “en ... dames en heren... h́ier... gáát het om!” Van zuster Jeannette weet ik inmiddels wat deze naam betekent: “HOOP DIE OVERWINT!”

Het is een mooi ruim gebouw met een omgang die op pilaren rust, er staan meubels op betegelde vloeren. Ooit was er op deze plek in Siantar een rubberplantage totdat de bomen plaats moesten maken voor gebouwen en met hulp van velen werd dit revalidatiecentrum gebouwd.

Beter gezegd... het is een centrum voor revalidatie én rehabilitatie. Een vak leren is erg belangrijk, je leert er naaien of timmeren. Met veel liefde wordt in de werkplaats met behulp van vrijwilligers gewerkt. Er zijn verbluffende resultaten, want vrijwilligers die met zoveel inzet werken, worden deskundigen. Niet meer uitgestoten te zijn maar mee te kunnen doen, een paradijselijk gevoel. Dat heet geluk! Heel inventief werden in elk bed twee patiënten ondergebracht en zo kon het dubbele aantal geholpen worden. Ook verkeersslachtoffers worden

verder geholpen, zodat ze na het drama niet als uitgestotenen hun leven hoeven te slijten.

Een grote verandering en voortgang in het werk komt er als dokter Raat in beeld komt, voluit Henricus Simon Raat, een échte dokter die kan opereren. En wat voor één? Een dokter met een timmermansoog! Het is inmiddels 1986. Hij wordt met gezang en geklap onthaald door heupwiegende, dansende, grote- en kleine mensen. Zuster Jeannette speelt een hoofdrol in dit feestelijke tafereel. Ze heupwiegt als de beste en krijgt een paar klapzouen van dokter Raat die met zijn dokterstas in de hand aan komt lopen. Wat is ze blij met deze voortgang van haar revalidatiecentrum, nu kunnen er nog veel meer kinderen geholpen worden. Dit mede door Stichting Horizon Holland die dit werk mogelijk maakt, want niet iedereen kan een eigen bijdrage betalen. Hij gaat direct aan het werk: “Die voeten krijg ik wel weer in de goeie stand,” zegt hij, als hij een klein meisje onderzoekt, van wie de voeten verkeerd om staan. Een jongetje wordt bekeken en zijn afwijkingen worden door zuster Jeannette beschreven. Dokter Raat zegt wat er tot op de millimeter precies mis is en zij noteert.

Dan komen er beelden uit de *kamar operasi*. Ik deins terug en zet me schrap. Ik wil het zien, maar het is voor mij zo ongewoon om te zien hoe een voetje opengelegd wordt, hoe er met schaar en pincet aan de pezen diep in de voet verborgen, geknipt en getrokken wordt. Dokter Raat noemt het doodsimpel, maar ik zit ongemakkelijk, vol spanning te kijken. Het is niet te geloven... hij pakt een boor en boort dwars door het voetje heen, en dan... pakt hij een hamer... er wordt getimmerd. Het doet me denken aan de beelden, die ik zojuist vanuit de werkplaats zag waar de jongens timmerden, zaagden, boorden om het vak van timmerman onder de knie te krijgen. De overeenkomst met dokter Raats werk is treffend. Ondertussen wordt de patiënt handmatig beademd. De volgende beelden zijn later in de tijd, met een zaagje wordt het gips van een been van een jongen doorgezaagd. De verrassing is groot, het is prachtig genezen. “Knap hoor!” is het nuchtere commentaar van zuster Jeannette. “Nog wat fysio en klaar is Kees.”

Dokter Raat is zelf ook gehandicapt, is doof, maar zijn vrouw en zuster Jeannette zijn perfecte assistenten, horen voor twee. Verder moet

hij het vooral van zijn ogen hebben, van zijn klinische blik! Dat is kijken naar 'HEEL DE MENS' zonder hulp van uitslagen, scans of röntgenfoto's. Hij kijkt hoe de kinderen binnenkomen, hoe ze lopen, zich voortslepen of aan komen kruipen. Ogenblikkelijk krijgt hij een indruk van de patiënt.

Na de uitzending van deze documentaire is Harapan Jaya pas goed gaan lopen, er was flink aan de weg getimmerd! De orde van de zusters Franciscanessen in Aerdenhout heeft haar toestemming gegeven voor dit werk; eerst om als vroedvrouw te werken en nu ook als stimulator van dit project. Dat is niet zonder slag of stoot gegaan, maar met hart en ziel is en blijft ze dat tot vandaag de dag!

En ik?

Ik ben overbuurvrouw van deze Franciscanes die op mijn weg kwam, doordat zij in Nederland in klooster Alverna in Aerdenhout mag uitrusten van haar taak, wat haar nog niet erg lukt, want ze is altijd bezig. Met manlief woon ik in het appartementengebouw, dat op het kloosterterrein tegenover haar verrees. Als een "vroedvrouw" probeer ik haar verhaal over het voetlicht te brengen.